

Poeldijk, De Strijp,
Uitbreidingslocatie ABC-
Westland
(Gemeente Westland)

*Een archeologisch
bureauonderzoek*

ArGeoBoor rapport 1541

concept

auteur: ^{5.1.2.e}

^{5.1.2.e}

^{5.1.2.e}

paraaf voor vrijgave

datum: 5 juli 2023

Opdrachtgever: ABC Westland

Beheer

ISSN: 2351-9975

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting.....	3
1 Inleiding.....	4
1.1 Kader	4
1.2 Doel en Vraagstelling.....	5
1.3 Administratieve data	6
2 Gegevens plangebied	7
2.1 Beschrijving plangebied.....	7
2.2 Voorziene ontwikkeling	7
3 Archeologisch bureauonderzoek.....	7
3.1 Aardkundige gegevens	7
3.2 Historische situatie	10
3.3 Archeologische informatie	16
4 Conclusies en Archeologische Verwachting	23
5 Aanbeveling.....	25
Literatuur.....	26
Bronnen Kaarten en Overige bronnen (geraadpleegd in oktober en november 2021)	27

Samenvatting

In opdracht van ABC Westland Beheer heeft ArGeoBoor in samenwerking met ArcheoWest een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor de De Strijp te Poeldijk (Gemeente Westland). De aanleiding van het onderzoek is de voorgenomen herinrichting van een bestaand glastuinbouwgebied. De opdrachtgever is voornemens voor dit gebied een bestemmingsplanwijziging aan te vragen en het gebied toe te voegen aan bedrijventerrein ABC Westland, waarna het als bedrijventerrein wordt herontwikkeld.

Het plangebied bevindt zich op de archeologische beleidskaart van de Gemeente Westland in een zone met een middelhoge tot hoge archeologische verwachting. De doelstelling van het bureauonderzoek is het formuleren van een archeologische verwachting voor het plangebied op basis van bekende aardkundige, historische en archeologische gegevens. Kansarme zones of zones die niet verstoord zullen worden, worden uitgesloten voor vervolgonderzoek en kansrijke zones die door de werkzaamheden verstoord zullen gaan worden juist geselecteerd worden voor vervolgonderzoek.

Uit het bureauonderzoek komt naar voren dat het plangebied gelegen is te midden van enkele forse clusters vindplaatsen, voornamelijk uit de Romeinse tijd. Binnen het plangebied zelf is nog geen archeologisch veldwerk verricht, wel zijn enkele onderzoeken langs de randen ervan uitgevoerd. Bij deze onderzoeken is geen concrete archeologische informatie aangetroffen, maar op iets grotere afstand bevinden zich diverse nederzettingsterreinen uit de Romeinse tijd. Ook komen binnen enkele honderden meters van het plangebied sporen uit de IJzertijd en de Middeleeuwen voor. Het feit, dat er van het plangebied zelf nog weinig archeologische informatie bekend is, ligt voornamelijk aan dat er nog weinig onderzoek is verricht. Verder onderzoek zou kunnen uitwijzen of het plangebied eveneens bewoond is geweest of dat het om een relatief "lege" zone tussen diverse clusters nederzettingen gaat, bijvoorbeeld vanwege een lagere ligging met natte omstandigheden. De hoogste verwachting geldt voor vindplaatsen uit de IJzertijd, Romeinse tijd en in mindere mate de Middeleeuwen. Voor de Nieuwe Tijd geldt een lagere verwachting vanwege afwezigheid van bebouwing op historisch kaartmateriaal. Indien oude duinen in de ondergrond voorkomen, geldt daarop een verwachting voor vindplaatsen uit het Neolithicum en de Bronstijd.

Op basis van het bovenstaande wordt aanbevolen om in het plangebied een booronderzoek uit te voeren (indien gewenst gefaseerd met het oog op de ontwikkelingen), waarbij als basis van 10 boringen per hectare in een grid van 30 x 35 meter kan worden uitgegaan. De minimale boordiepte bedraagt 2 m-mv, waarbij elke tiende boring tot 4 m-mv wordt doorgezet. Indien het vermoeden bestaat dat er duin- of strandzanden in de ondergrond aanwezig zijn, verdient het de voorkeur om tot in deze afzettingen door te boren. Ter plaatse van bekende bodemverstoringen dieper dan 1 m -mv, zoals het waterbassin in het zuidwesten, is booronderzoek niet zinvol. Geadviseerd wordt om deze delen van het plangebied vrij te geven.

Voorafgaand aan het booronderzoek dient een Plan van Aanpak te worden opgesteld. Het wordt geadviseerd om bovenstaand advies voor te leggen aan de bevoegde overheid, in dit geval de gemeente Westland.

1 Inleiding

1.1 *Kader*

In opdracht van ABC Westland Beheer heeft ArGeoBoor in samenwerking met ArcheoWest een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor de locatie De Strijp te Poeldijk (gemeente Westland). De aanleiding voor het onderzoek is de voorgenomen uitbreiding van het bedrijventerrein ABC Westland. Eventueel aanwezige archeologische waarden kunnen door de werkzaamheden verstoord worden.

Op de archeologische beleidskaart van de Gemeente Westland ligt het plangebied in een zone die aangemerkt wordt als Verwachtingszone II. Een klein gedeelte van het plangebied in het zuiden ligt in een zone die aangemerkt wordt als verwachtingszone I.¹ Verwachtingszone I betreft een zone met een hoge verwachtingswaarde, verwachtingszone II kent een middelhoge tot hoge verwachtingswaarde. Het gemeentelijke beleid is dat bij plannen met een omvang groter dan 100 m² in verwachtingszone I c.q. 250 m² in verwachtingszone II en dieper dan 50 cm -mv rekening dient te worden gehouden met eventuele archeologische waarden. Deze grenzen worden overschreden, derhalve dient archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd.

Het bureauonderzoek is een eerste stap in het archeologisch onderzoeksproces.

Het bureauonderzoek is uitgevoerd in oktober en november 2021 conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 4.1 (BRL SIKB 4000, protocol 4002).

¹ Kerkhof 2012

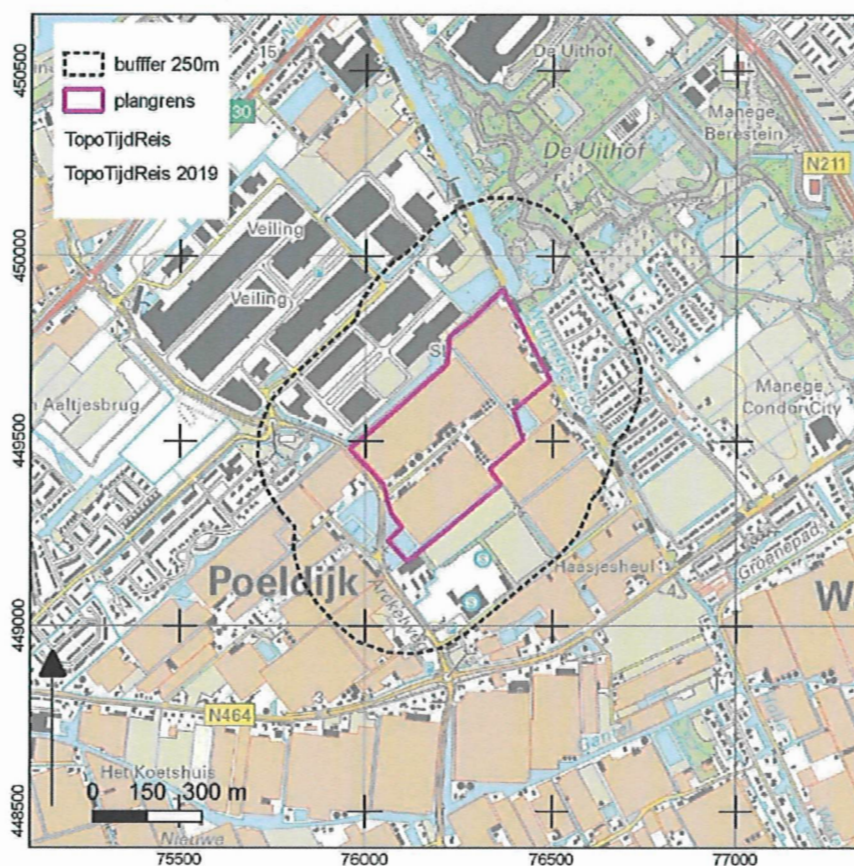
1.2 Doel en Vraagstelling

De doelstelling van het bureauonderzoek is het formuleren van een archeologische verwachting voor het plangebied op basis van bekende aardkundige, historische en archeologische gegevens. Hierbij kunnen kansarme zones of zones die niet verstoord zullen worden, worden uitgesloten voor vervolgonderzoek. Kansrijke zones die door de werkzaamheden verstoord zullen gaan worden, zullen juist geselecteerd worden voor vervolgonderzoek. De volgende vragen staan bij het onderzoek centraal:

- Wat is de archeologische verwachting van het plangebied? Wat is de datering en het verwachte complextypen van de verwachte archeologische waarden?
- Wat is de omvang en diepteligging van eventueel aanwezige archeologische resten? Zijn er bovengronds aanwijzingen voor archeologische waarden zichtbaar?
- Wat is de verwachte gaafheid en conserveringstoestand van de archeologische waarden, indien aanwezig? Welke artefacten kunnen worden verwacht en welke uiterlijke kenmerken hebben deze?
- Kan voor een bepaalde zone binnen het plangebied de kans op specifieke archeologische waarden worden bepaald?
- Kan iets gezegd worden over de eventuele verstoring van de bodem?
- In hoeverre worden eventueel aanwezige archeologische waarden bedreigd door de voorgenomen (graaf)werkzaamheden?
- Is archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk?

1.3 Administratieve data

Provincie:	Zuid-Holland
Gemeente:	Westland
Plaats:	Poeldijk
Adres/toponiem:	De Strijp
Kaartblad:	37B
Opdrachtgever:	ABC Westland Beheer
Bevoegd gezag:	Gemeente Westland
Contactpersoon:	Gemeentelijk archeoloog mevr. N. Conradi
coördinaten:	76379 / 449460 (centrumcoördinaat)
Oppervlakte:	Circa 17 ha
Onderzoekmeldingsnummer	5133718100
Archis 3.0:	
Beheer en plaats van digitale documentatie.	ArGeoBoor, Uleflecht 8, 9244 ET Beetsterzwaag.

Abbeelding 1. Ligging van het plangebied (paars) en een bufferzone van 250 meter (onderzoekgebied) op een topografische kaart.²

² Kadaster 2019

2 Gegevens plangebied

2.1 *Beschrijving plangebied*

Het plangebied heeft een oppervlakte van ongeveer 17 hectare en is gelegen ten oosten van de kern van Poeldijk. Het wordt begrensd door de Arckelweg in het zuidwesten, het terrein van ABC Westland in het noordwesten, door de Wennetjessloot/Wenpad (die tevens de gemeentegrens met Den Haag vormt) in het noordoosten en door glastuinbouwbedrijven in het zuidoosten. Het plangebied is voornamelijk in gebruik als glastuinbouwgebied met kassen, enkele bedrijfshallen en waterbergingen, daarnaast bevinden zich enkele woningen aan De Strijp en het Wenpad. Het maaiveld ligt op 0,3 tot 0,1 m -NAP.³

2.2 *Voorziene ontwikkeling*

ABC Westland is voornemens dit terrein te gebruiken als uitbreidingslocatie van het bestaande bedrijventerrein ABC Westland ten noordwesten van het plangebied. Details van de toekomstige indeling zijn nog niet bekend, maar toekomstige bebouwing zal bestaan uit bedrijfspanden met bijbehorende infrastructuur (wegen en verhard buitenterrein). Ook zullen watergangen mogelijk worden aangepast. Waarschijnlijk loopt de ontwikkeling gefaseerd bekend.

3 Archeologisch bureauonderzoek

3.1 *Aardkundige gegevens*

Op de nieuwe geologische kaart van Westland en Midden-Delfland (zie afbeelding 2) is te zien dat in het plangebied diverse geologische eenheden voorkomen. Van Noord naar zuid gaat het om eenheid 2/3, eenheid 2 en eenheid 4a. Daarnaast komen langs de randen enkele geultjes voor die horen bij Eenheid 5.

Eenheid 2/3 staat voor: Laagcomplex van Westland op Hollandveen op Laagcomplex van Delfland / Laagpakket van Wormer en waar de top van de zandafzettingen van het Laagcomplex van Delfland en/of de Laag van Rijswijk dieper liggen dan 5 m -NAP. Het laag complex van Westland bestaat getijfzettingen. Van boven naar onder zijn dat de Middeleeuwse kalkloze kleilaag (Laag van Poeldijk) en de onderliggende mariene afzettingen van de Laag van Gantel (vooral bekend van bewoningssporen uit de Romeinse tijd). Deze liggen hier op het Hollandveen, dat ligt op het Laagcomplex van Delfland (getijdenafzettingen van vóór of tijdens de vorming van het Hollandveen (ingeschakelde kleilagen)).

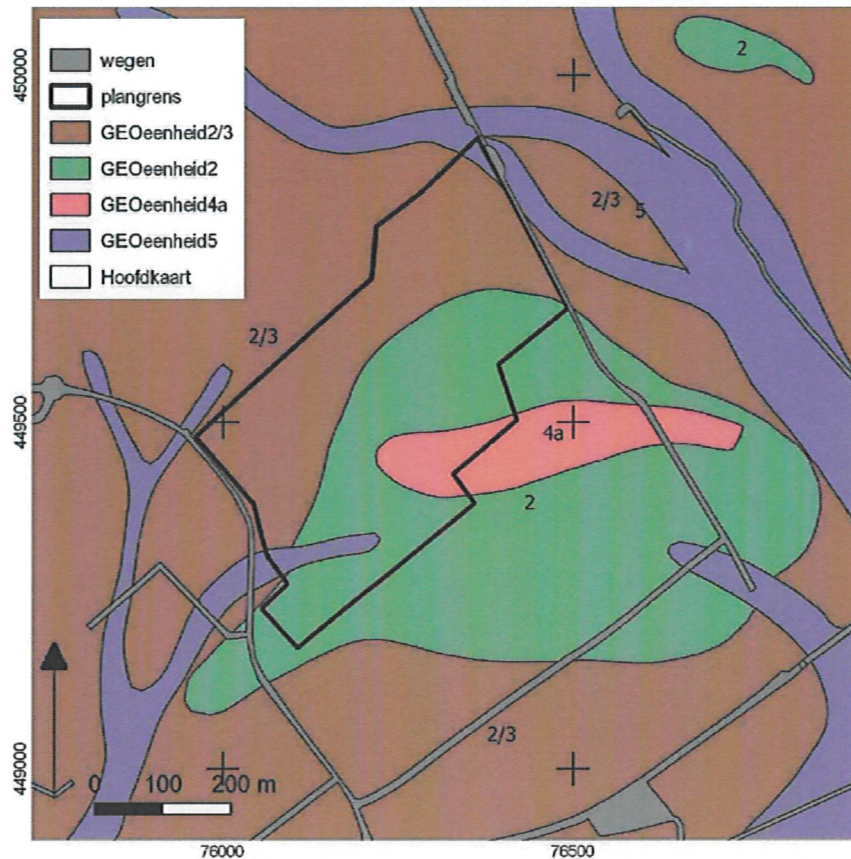
Eenheid 2 staat voor: Laagcomplex van Westland op Hollandveen, op Laag van Voorburg, op Laagpakket van Rijswijk. De Laag van Voorburg betreffen de Oude Duinen die bekend zijn van Neolithische bewoning. Deze liggen op de strandzanden van het Laagpakket van Rijswijk.

³ AHN 3

Eenheid 4a staat voor: Laagcomplex van Westland, op Laag van Voorburg.

In deze zone komen de oude duinen relatief hoog in het profiel voor en zijn kansrijk voor de aanwezigheid van archeologische vindplaatsen uit het Neolithicum en of Bronstijd.

Eenheid 5 betreffen ingesneden getijdengeulen van het Laagcomplex van Westland, waar deze ingesneden zijn in onderliggende afzettingen.

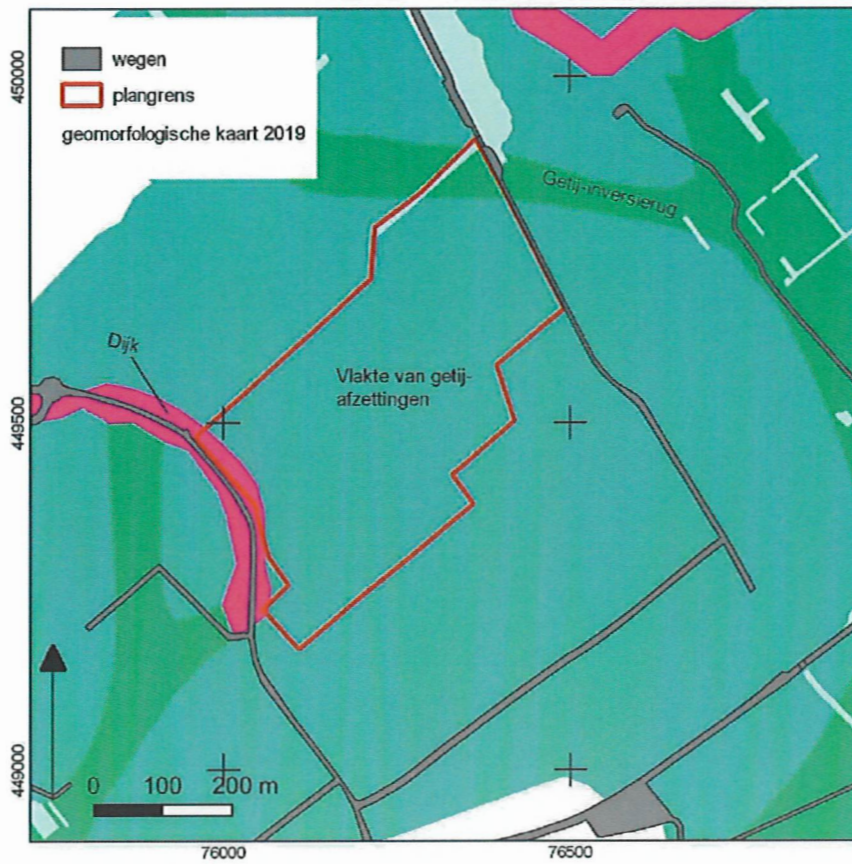

Afbeelding 2. Plangebied (zwart) op de nieuwe geologische kaart van het Westland en Midden-Delfland.⁴

De geomorfologische kaart in afbeelding 3 geeft aan dat het plangebied is gelegen op een vlakte van getij-afzettingen.⁵ In de noordpunt ligt een getij-inversierug en in de zuidwestzijde ligt een dijk en komen mogelijk kleinere getij-inversieruggen voor.

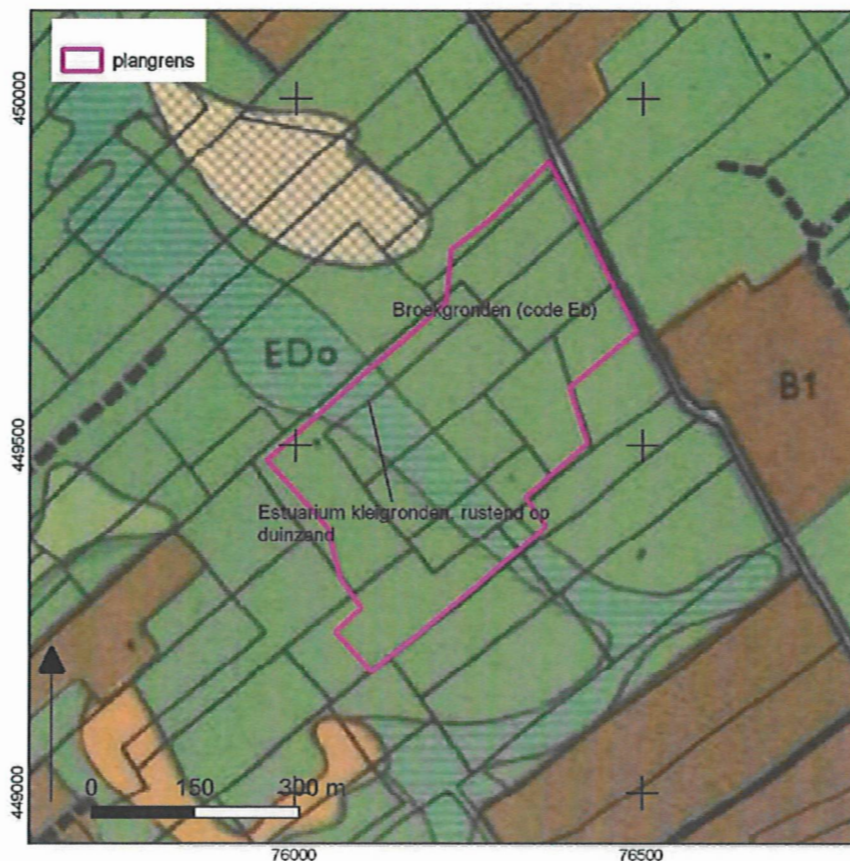
⁴ Vos e.a. 2017

⁵ Alterra 2008

Afbeelding 3. Plangebied (groen) op een uitsnede van de geomorfologische kaart.⁶

⁶ Alterra 2008

Afbeelding 4. Bodemkaart uit 1948 van Van Liere. Het plangebied is in paars weergegeven.⁷

Uit de bodemkaart uit 1948 (zie afbeelding 4) blijkt dat in het plangebied ligt in een zone van waar broekgronden voorkomen. Centraal in het plangebied liggen Estuarium kleigronden, die hier liggen op duinzand.⁸ Op de recente minder nauwkeurige bodemkaart van 1:50.000 van Alterra (geen afbeelding) zijn kalkarme poldervaaggronden in klei gekarteerd (code Mn86C) en langs de noordoost- en zuidwestgrens liggen tuineerdgronden (code EK19).⁹

3.2 Historische situatie

De kern Poeldijk, ten zuidwesten van het onderzoeksgebied, is in de Late Middeleeuwen ontstaan en is vernoemd naar de dijk die tussen de Gantel en het laaggelegen poelengebied lag.¹⁰

Op de kaart van Kruikius uit 1712 (zie afbeelding 5) is te zien dat het gehele plangebied in gebruik was als weidegebied, onderverdeeld in verschillende percelen die door middel van paden en/of sloten van elkaar zijn gescheiden. Er stonden geen boerderijen of andere gebouwen in het plangebied. Net ten zuidoosten van het plangebied stond een molen, de *Uythofsmolen*. Door de zuidwestzijde van het plangebied liep een relatief brede watergang, de Molenwatering, die binnen de contour van het plangebied een haakse bocht maakte.

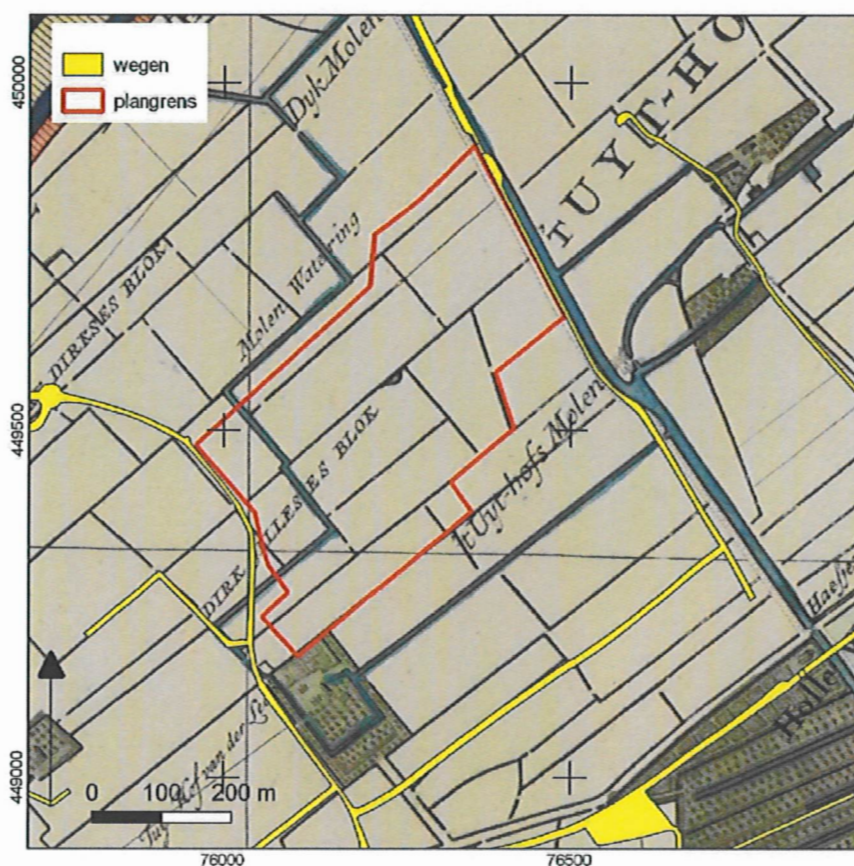
⁷ Van Liere 1948

⁸ Van Liere 1948

⁹ Alterra 2014

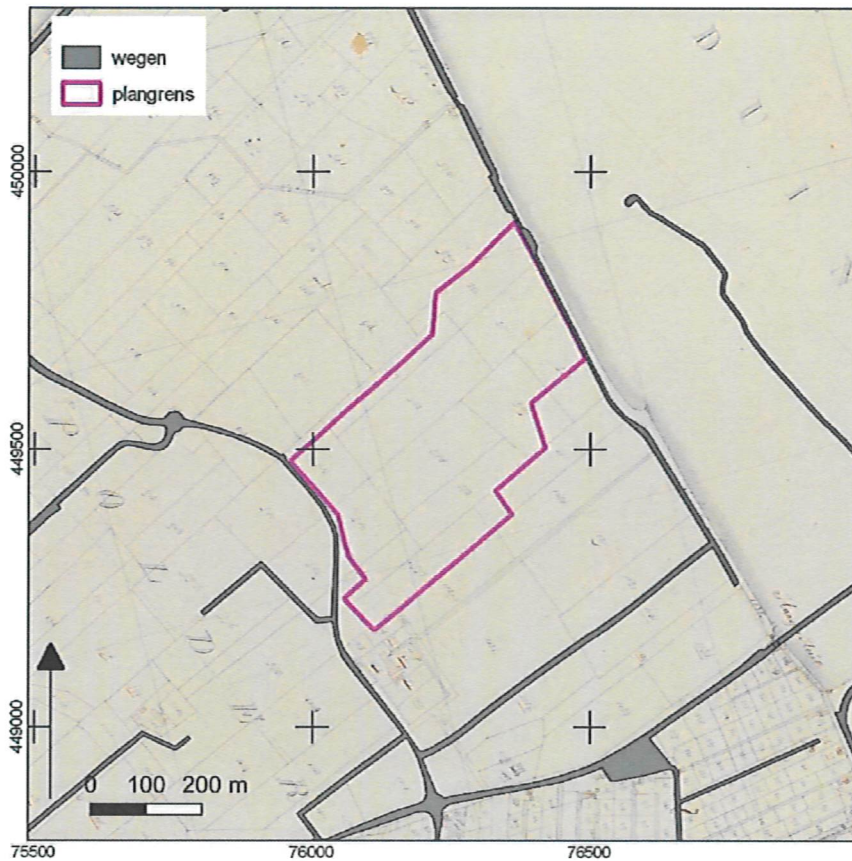
¹⁰ Berkel & Samplonius 2006

Op kaarten uit de 19^e en 20^e eeuw (zie afbeeldingen 6 t/m 8) is te zien dat de perceelsindeling tot na de Tweede Wereldoorlog voor het grootste deel ongeveer gelijk bleek, slechts enkele percelen kregen een andere begrenzing. Wel werd de Molenwatering waarschijnlijk aan het einde van de 18^e of het begin van de 19^e eeuw gedempt, want deze is wel op de kaart van Kruikius te zien, maar niet meer op het Minuutplan (zie afbeelding 6) of op de 19^e eeuwse topografische kaarten. Rond 1950 verschijnen de eerste kassen in het plangebied, als eerste op de noordoostelijke percelen (zie afbeeldingen 9 en 10). In het laatste kwart van de 20^e eeuw is het plangebied in zijn geheel in gebruik als glastuinbouwgebied, en de historische perceelsindeling verdween pas kort voor het jaar 2000 als gevolg van schaalvergroting in de glastuinbouw.

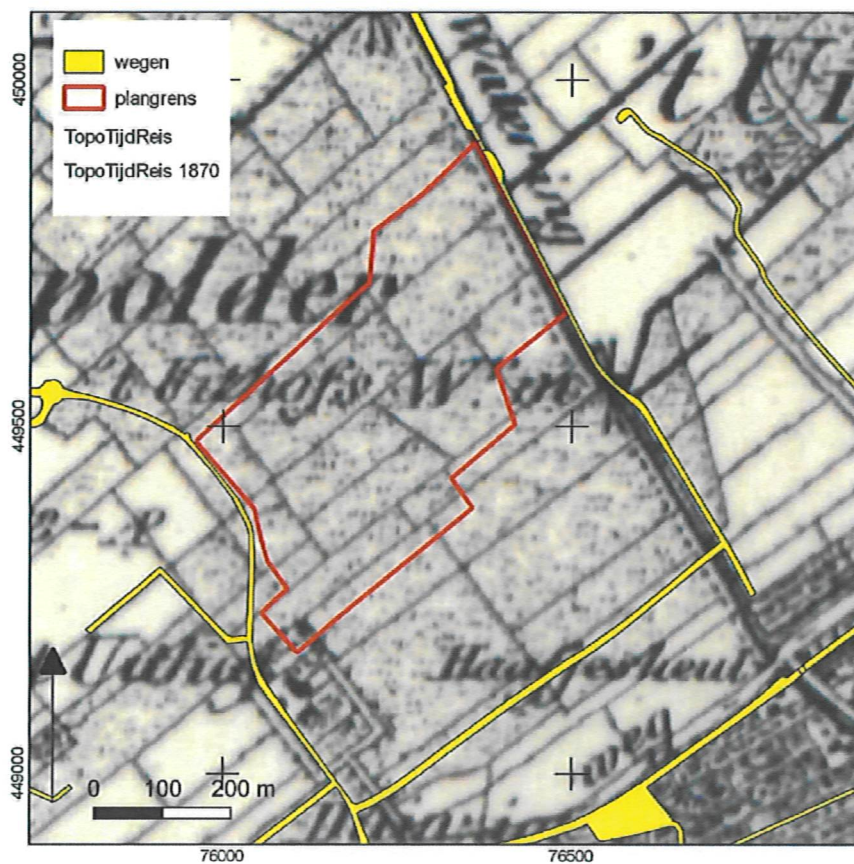
Afbeelding 5 . Plangebied op een kaart uit 1712 van Kruikius en Kruikius.¹¹

¹¹ Kruikius & Kruikius 1712

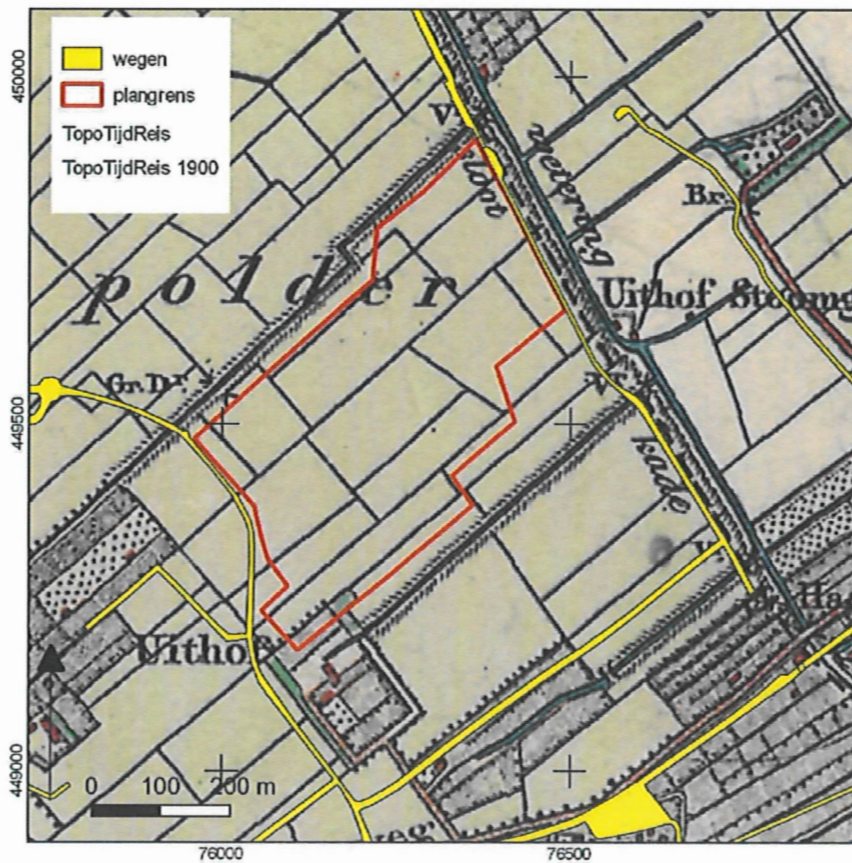
Afbeelding 6. Plangebied op de minuutplan uit 1811-1831.¹² Perceelnummers 21 (Noordwestelijk deel was weiland), 22 (oostelijk, kleine perceel was bos) en 23 (Zuidwestelijk deel was weiland).

¹² Kadaster 1811-1832

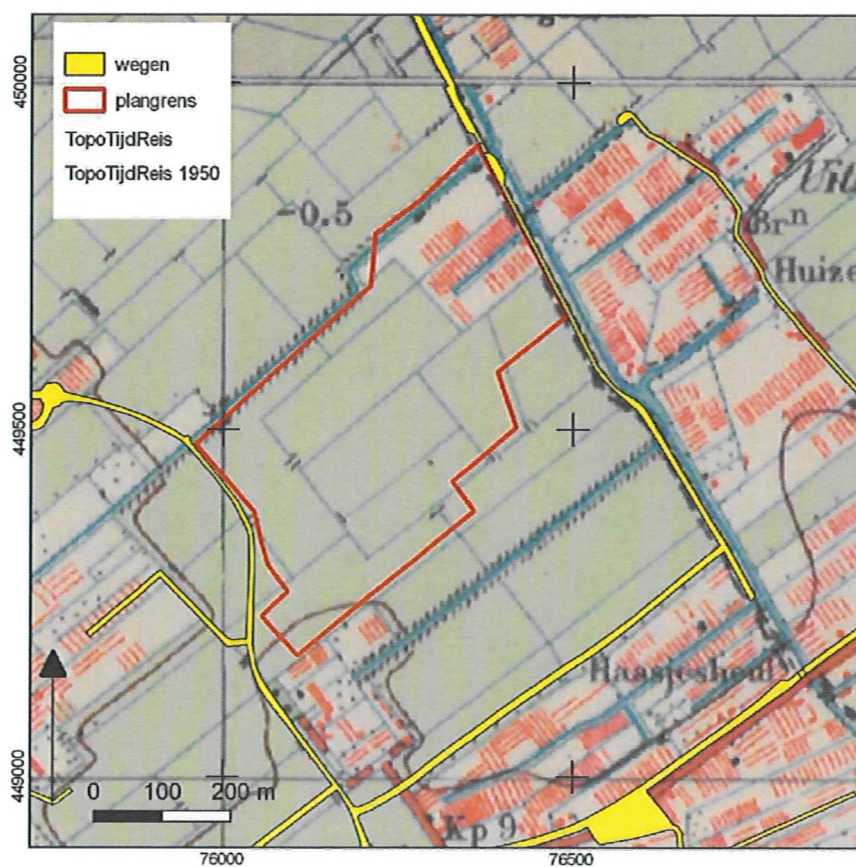
Afbeelding 7. Plangebied op de veldminuut van rond 1870.¹³

¹³ Bureau Militaire Verkenningen 1850

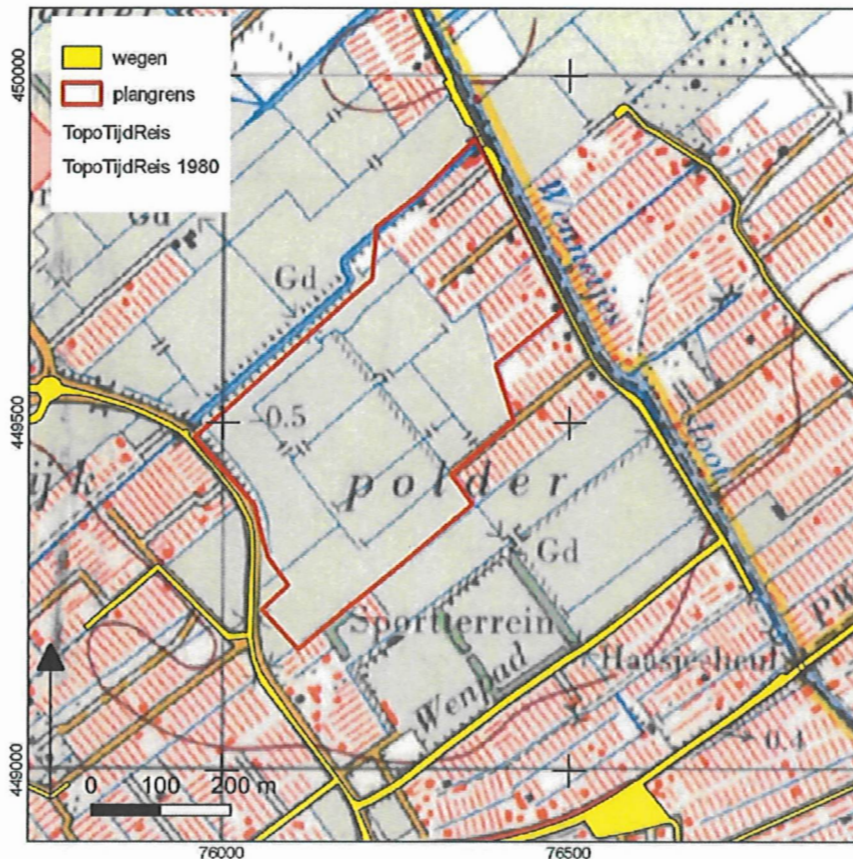
Afbeelding 8. Militair topografische kaart van rond 1900.¹⁴

¹⁴ Bureau Militaire Verkenningen 1900

Afbeelding 9. Plangebied op een topografische kaart uit 1950.¹⁵

¹⁵ Bureau Militaire Verkenningen 1950

Afbeelding 10. Plangebied op een topografische kaart van 1980.¹⁶

3.3 Archeologische informatie

De archeologische beleidskaart van de gemeente Westland (afbeelding 11) laat zien dat het plangebied voor het grootste deel in verwachtingszone II ligt. Hier geldt een onderzoeksplicht bij bodemverstoringen groter dan 250 m² en dieper dan 50 cm-mv. Een klein deel in het zuidwesten ligt in Verwachtingszone I, als gevolg van de ligging aan ter plaatse van een mogelijke Romeinse weg. Hier geldt een archeologische onderzoeksplicht bij bodemingrepen groter dan 100 m² en dieper dan 50 cm-mv.

Ten oosten van het plangebied, in de gemeente Den Haag, is een groot aantal archeologische onderzoeken uitgevoerd ter plaatse van een hooggelegen stroomrug die in de Romeinse tijd intensief bewoond is geweest. Op deze stroomrug bleek een lint van boerderijen en nederzettingen te liggen, waarvan in het kader van nieuwbouw van een woonwijk in de laatste decennia relatief veel onderzoek is uitgevoerd. Naast vindplaatsen uit de Romeinse tijd bevond zich daar ook een uithof van het laatmiddeleeuwse klooster Leeuwenhorst, dat eveneens is opgegraven. De naam Uithofslaan herinnert nog aan deze kloosterboerderij.

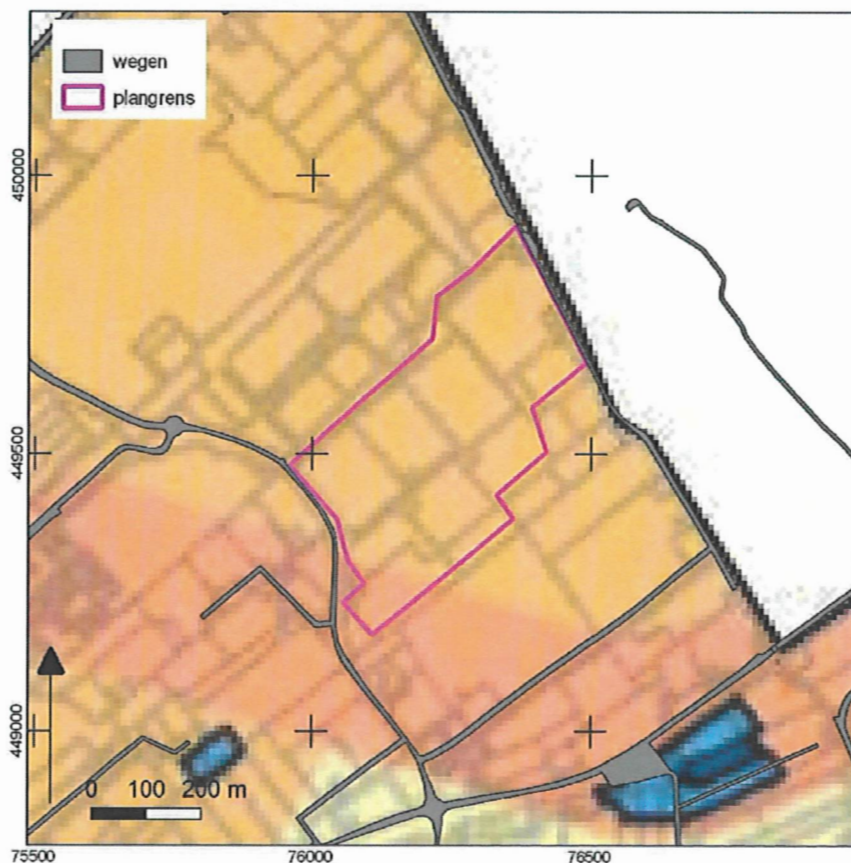
Ten zuiden van het plangebied zijn eveneens diverse vindplaatsen uit de Romeinse tijd opgespoord, waaronder een villa met tufstenen funderingen (een rijksmonument).

¹⁶ Kadaster 1980

Omdat ook daar de laatste jaren het agrarische gebied tot woonwijk is ontwikkeld (en deze ontwikkeling nog immer gaande is), is daar ook veel archeologische informatie aan het licht gekomen.

Ten noordwesten van het plangebied bevindt zich het ABC-terrein, het voormalige veilingterrein dat zich de laatste decennia heeft ontwikkeld tot een multifunctioneel bedrijventerrein. Daarnaast bevinden zich hier nieuwe woonwijken die behoren tot de kern Poeldijk. Bij de ontwikkelingen is ook het nodige archeologische onderzoek verricht en is een aantal vindplaatsen uit de Romeinse tijd aangetroffen rondom de Verburghlaan en Paul Captijnlaan.

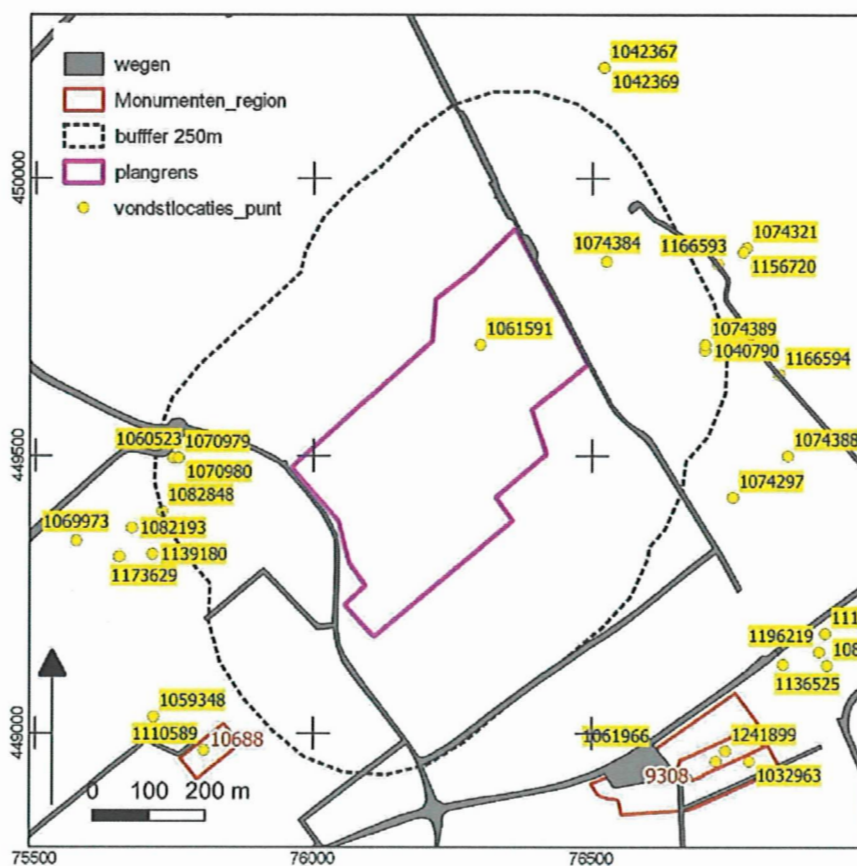
Kort samengevat bevindt het plangebied zich te midden van enkele in de Romeinse tijd intensief bewoonde gebieden. Een aantal van deze gebieden zal verder worden besproken waarbij onderzoeksresultaten uit rapportages wordt samengevat.¹⁷

Afbeelding 11. Beleidskaart gemeente Westland. Donkerroze = verwachtingszone 1; oranje = verwachtingszone II; lichtgeel = verwachtingszone III.¹⁸

¹⁷ Archis3

¹⁸ Kerkhof 2012

Afbeelding 12. Vondstlocaties en AMK-terreinen uit Archis 3.

AMK-terreinen en vondstlocaties (zie afbeelding 12)

Binnen een zone van 250 meter vanaf de grens van het plangebied komen geen AMK-terreinen voor. Op iets grotere afstand, ten zuiden van het plangebied, liggen twee AMK-terreinen. Nummer 9308 betreft een terrein van zeer hoge archeologische waarde met resten van een Romeinse villa, gelegen aan de voormalige hoofdgeul van de Gantel getijdenkreek. Een deel van dit terrein is tevens aangewezen als Rijksmonument (nummer 47122, objectnummer 32363). Nummer 10688 betreft een terrein van hoge archeologische waarde. Hierop bevinden zich zowel sporen van een Romeinse nederzetting als sporen van de hofstede Arkelstein uit de Late Middeleeuwen.

Binnen het plangebied komt één archeologische vondstmelding voor. Objectnummer 1061591 (zaakidentificatie 2818163100) betreft de door een detectoramateur gedane vondst van metaalslakken en bronschroot uit de Romeinse tijd, die samen kunnen hangen met de bekende Romeinse vindplaatsen in de omgeving.

Binnen de gestippelde contour op afbeelding 12, die grofweg een zone van 250 meter rondom de begrenzing van het plangebied aanhoudt, is wel een aantal vondstmeldingen bekend, welke hieronder beknopt worden behandeld¹⁹:

¹⁹ Informatie afkomstig uit Archis3, geraadpleegd oktober 2021.

Ten noordoosten:

Objectnummer 1074384 (zaakidentificatie 3059332100) betreft de vondst van een nederzettingsterrein uit de Romeinse tijd aan de Uithofslaan in Den Haag. Hierbij zijn o.a. bot, huttenleem en handgevormd aardewerk aangetroffen.

Objectnummer 1074389 (zaakidentificatie 3187126100) betreft vondstmateriaal uit de Romeinse tijd en de vondst van middeleeuwse waterputten, die aan het voormalige klooster Leeuwenhorst te relateren zijn. Ook objectnummer 1040790 betreft voornamelijk vondstmateriaal en sporen van dit klooster.

Objectnummer 1074297 (zaakidentificatie 3185166100) is weliswaar buiten de onderzoekscontour op afbeelding 14a gelegen, maar is wel relevant omdat het een waarneming uit de diepere ondergrond betreft. Bij een booronderzoek door de gemeente Den Haag is houtskool aangetroffen op een zandkopje waarvan de top tussen 1,28 m -NAP en 2,51 m -NAP (ca. 1,35 – 2,7 m-mv) gelegen is. Dergelijke zandkopjes kunnen ook binnen het plangebied voorkomen en waren aantrekkelijk voor bewoning in het Neolithicum en de Bronstijd. De vondst van houtskool, zeker bij afwezigheid van andere indicatoren zoals aardewerk of bot, hoeft niet altijd een aanwijzing te zijn voor een archeologische vindplaats aangezien het ook een natuurlijke oorsprong kan hebben, maar dergelijke zandkopjes waren aantrekkelijk voor bewoning en de kans op het aantreffen van een vindplaats is relatief hoog.

Ten westen:

Ten westen van het plangebied is een relatief groot aantal vondstmeldingen bekend. Dit heeft te maken met de aanleg van het huidige ABC-terrein en een naastgelegen woonwijk in het begin van de 21^e eeuw, waarbij het nodige onderzoek is uitgevoerd (zie ook onderzoeksmeldingen hieronder).

Objectnummer 1060523 betreft de vondst van Romeins nederzettingmateriaal tijdens een proefsleuvenonderzoek. Objectnummers 1070979 en 1070980 betreffen eveneens de vondst van Romeins materiaal, afkomstig van hetzelfde nederzettingsterrein.

Objectnummer 1082848 betreft materiaal gerelateerd aan de nederzetting Poeldijk Westhof B, een Romeinse nederzetting bestaande uit meerdere kavels en gedateerd vanaf het einde van de 1^e tot het begin van de 3^e eeuw.

Net buiten de contour van het onderzoeksgebied ligt nog een aantal vondstlocaties, het betreft hier in alle gevallen meldingen van vondsten en complexen uit de Romeinse tijd.

Onderzoeksmeldingen (zie afbeelding 13)

Rondom en deels in het plangebied is een groot aantal archeologische onderzoeken uitgevoerd. Het betreft zowel bureauonderzoek, booronderzoek als gravende onderzoeken. De onderzoeksresultaten, voor zover relevant voor het plangebied, worden hieronder beknopt behandeld.

Gedeeltelijk binnen het plangebied:

In 2005 is door Archeologie Delft een booronderzoek uitgevoerd langs het Wenpad (zaakidentificatie 2103897100). Het zuidelijke deel van het onderzoeksgebied valt binnen onderhavig plangebied. Binnen het plangebied zijn tijdens dit onderzoek echter geen boringen uitgevoerd. De boringen ten noorden van onderhavig plangebied hebben geen archeologische indicatoren aangetoond, maar laten wel zien dat er sprake kan zijn van oude duinen en strandzanden vanaf ongeveer 1,50 m-mv.²⁰

Binnen het huidige plangebied is in 2018 door Transect een bureau²¹ en booronderzoek uitgevoerd in het kader van kadeverbeteringen (zaakidentificatie bureauonderzoek: 4553759100, booronderzoek 4620575100; deelgebied Wenpad valt binnen onderhavig plangebied). In het binnen het plangebied onderzochte deel zijn in de boringen geulafzettingen aangetroffen, gerelateerd aan een vroegere zijtak van de Gantel. Een abrupte overgang van de geulafzettingen naar een omgewerkt pakket en het ontbreken van de Laag van Poeldijk doet vermoeden dat de bodem ter plaatse is omgewerkt (hetgeen mogelijk met de slootoever te maken heeft). Archeologische indicatoren zijn niet gevonden.²²

In 2005 zijn vier locaties op het huidige ABC-terrein door Archeologie Delft onderzocht middels grondboringen (zaakidentificatie 2070070100). De deellocales C (in het rapport: kavel Moonen) en D (kavel Van der Voort) liggen het dichtst bij onderhavig plangebied. De bodem ter plaatse van deze twee kavels bleek grotendeels verstoord, zodat de resultaten uit de boringen niet representatief zijn voor de omgeving (en dus voor onderhavig plangebied).²³

Binnen de onderzoeksbuffer van 250m rond het plangebied

Ten oosten van het plangebied, op het grondgebied van de gemeente Den Haag, is door de Afdeling Archeologie van de gemeente Den Haag een relatief groot aantal onderzoeken uitgevoerd in het kader van de ontwikkeling van een woon (op de kaart van afbeelding 13 zijn de zaakidentificatienummers 2008016100, 2066004100, 2082050100 en 2012917100 zichtbaar). Nog niet alle resultaten van deze onderzoeken zijn gepubliceerd. In totaal zijn zes vindplaatsen gekarteerd en archeologisch onderzocht. Daarbij is bewoning aangetroffen uit de ijzertijd (vindplaats 6), de Romeinse tijd (vindplaatsen 1, 3, 4 en 7) en de late middeleeuwen (vindplaatsen 1 en 2). Het gaat hierbij om een langgerekt, globaal noordwest-zuidoost lopend lint van nederzettingen op een oeverwal van een geul van het Gantelsysteem. De eerste bewoning dateert uit het einde van de Midden-IJzertijd en de Late IJzertijd, uit de periode 350-100 v. Chr. Daarnaast is deze zone in de Romeinse tijd intensief bewoond vanaf ongeveer 60 tot 240 n. Chr. Er was sprake van een vrij regelmatig verkavelingssysteem, dat mogelijk vanuit een centraal gezag geïnitieerd. Onderzoek van vindplaats 5 heeft geen bewoningssporen opgeleverd.²⁴

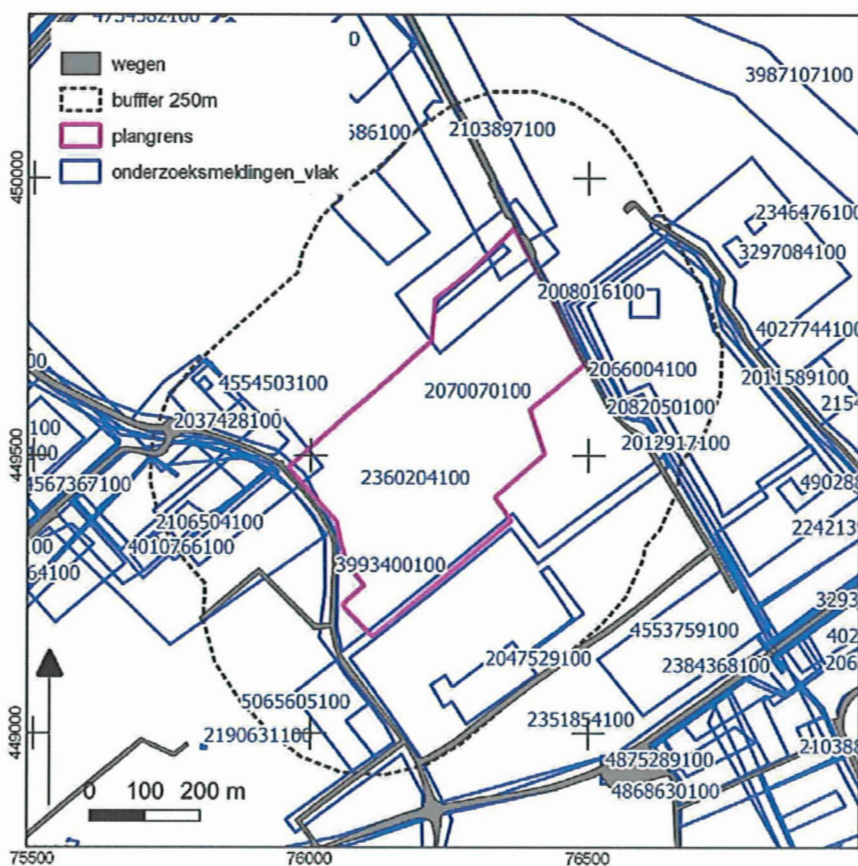
²⁰ Bult, De Bruin & Groen 2005

²¹ Verboom-Jansen 2018

²² Nales 2018

²³ Bult, de Bruin, Zijl & Penning 2005

²⁴ Pavlovic et al. 2011

Afbeelding 13. Onderzoeksmeldingen nabij het plangebied.

Naast huisplattegronden en sporen van bijgebouwen zijn ook sporen twee horrea (graanschuren) aangetroffen. Aan het einde van de Romeinse tijd werd het gebied natter en minder geschikt voor bewoning, totdat in de Late Middeleeuwen het gebied werd ingepolderd. In de Late Middeleeuwen heeft ter plaatse een uithof van het klooster Leeuwenhorst bestaan. Hiervan zijn geen funderingen, maar wel diverse sporen en artefacten teruggevonden die dateren vanaf de 14^e tot en met de 17^e eeuw.²⁵

Het meest recente onderzoek aan de Uithofslaan dateert uit 2020, toen een gedeelte van de als vindplaats 4 bekende zone is opgegraven door Transect (zaakidentificatie 4902885100). Hierbij is, naast grote aantallen Romeins vondstmateriaal, een structuur van een nog onbekend type aangetroffen (mogelijk een bijgebouw), met daarnaast diverse erfstructuren (palenrijen, greppels, e.d.).²⁶

Ten zuidwesten van het plangebied is in 2021 een archeologisch bureau- en booronderzoek uitgevoerd door ADC in het kader van de aanleg van funderingen voor verharding (zaakidentificatie 5065605100). Hierbij zijn in het booronderzoek archeologische indicatoren (houtscool en handgevormd aardewerk) aangetroffen onder de vegetatiehorizont in de top van de Gantel Laag (Woudlaag).

²⁵ Van Zoolingen 2016

²⁶ Eerste bevindingen in Archis, rapportage nog in voorbereiding

Geadviseerd werd een planaanpassing door te voeren of indien dit niet mogelijk was een proefsleuvenonderzoek of archeologische begeleiding te laten uitvoeren.²⁷

Op een deel van het door ADC onderzochte gebied is in augustus 2021 door VUHbs een archeologische begeleiding uitgevoerd (zaakidentificatie 5087468100). Hierbij is wel een relatief groot aantal vondsten aangetroffen, maar ontbraken (duidelijke) archeologische sporen. Dit kon echter met het beperkte ontgravingsniveau van de werkzaamheden te maken hebben. Tot op het niveau van de ontgraving kon het plangebied worden vrijgegeven, maar mogelijk dat zich op dieper niveau nog archeologische sporen bevinden.²⁸

Ten zuiden van het plangebied is in het kader van kadverbeteringen een door Transect bureauonderzoek (zaakidentificatie 4553759100; reeds eerder genoemd aangezien dit bureauonderzoek diverse locaties omvat) en door ADC in samenwerking met Archeowest een booronderzoek (zaakidentificatie 5097727100) uitgevoerd. Hieruit bleek, dat in de ondergrond relatief laaggelegen duin- of strandwalzand aanwezig is (op ongeveer 3,5 tot 3,8 m-NAP), waarop wad- en kwelderafzettingen gelegen zijn. Dit pakket wordt afgedekt door veen, dat naar boven toe overgaat in kwelderafzettingen behorend bij de Gantel Laag. Uit het booronderzoek blijkt dat er plaatse sprake was van min of meer continue sedimentatie en dat dit gebied niet geschikt was voor bewoning. Archeologische indicatoren zijn dan ook niet aangetroffen.²⁹

Ten westen zijn, ter plaatse van het huidige ABC-terrein en de nieuwbouwwijk Westhof, diverse archeologische onderzoeken uitgevoerd. Door de vele, deels overlappende onderzoeken, Enkele zijn hierboven reeds genoemd, omdat ze een (kleine) overlap met het plangebied hebben. In 2005 is voor een groot gebied ten noordwesten van het plangebied een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek uitgevoerd (zaakidentificatie 2106504100). Dit veldonderzoek bestond zowel uit boringen (verkennend/karterend) als oppervlaktekartering. In het zuidoostelijk deel is de aanwezigheid van een nederzetting uit de Romeinse tijd vastgesteld. In het rapport van de gemeente Delft worden ook de resultaten van eerder onderzoek (door AAC) beknopt weergegeven.³⁰

Op een deel van dit terrein is door de Universiteit van Amsterdam een opgraving uitgevoerd (zaakidentificatie 2076721100). Hierbij zijn resten van een nederzetting uit de Romeinse Tijd aangetroffen (vindplaats B). Het betreft hier een agrarische nederzetting waarin op basis van grondsporen drie fasen te onderscheiden zijn. Op basis van het aangetroffen vondstmateriaal is echter geen chronologie te bepalen, waardoor het aannemelijk is dat deze fasering zeer kort na elkaar heeft plaatsgevonden. De vindplaats als geheel dateert globaal vanaf ca. 175 tot 300 n. Chr.³¹

Op een kavel binnen het ABC-terrein is in 2017 door ADC in samenwerking met Archeowest in het kader van de aanleg van een verdiepte laadkuil een archeologisch booronderzoek (zaakidentificatie 4554503100) uitgevoerd.

²⁷ Hessing & Jansen 2021

²⁸ Pasteels 2021

²⁹ Beckers 2021

³⁰ Bult et al. 2005

³¹ Besselsen 2004

Hierbij is een paleobodem aangetroffen met een dikte van 10 tot 30 cm, die ook al in het hierboven genoemde onderzoek door de UvA is gezien en waarin destijds sporen en vondsten uit de Romeinse Tijd zijn gedaan. Aanbevolen werd de ontgraving onder archeologische begeleiding uit te voeren.³² Deze begeleiding is in 2017 uitgevoerd door ADC. Hierbij is geconstateerd dat de paleobodem intact aanwezig is (behoudens enkele kleine recente verstoringen), maar ter plaatse zijn geen archeologische sporen of vondsten aangetroffen.³³

Verwachte bodemverstoring

In de 20^e eeuw is de perceelsindeling gewijzigd, waarbij watergangen zijn gedempt nieuwe zijn gegraven. Ook zijn er waterbassins, silo's en bedrijfshallen aanwezig. Bij de aanleg c.q. bouw hiervan kunnen bodemverstoringen zijn opgetreden. In het bijzonder dient bij het grote waterbassin in het zuidwesten rekening gehouden te worden met verstoringen dieper dan het archeologisch niveau over een relatief grote oppervlakte. Daarnaast zal bij de bouw van de woningen in de noordoostzijde bodemverstoring zijn opgetreden. Ter plaatse van ondergrondse tanks en/of reeds uitgevoerde bodemsaneringen in het verleden is de bodem vergraven. Ter plaatse van de kassen zal de bodem over het algemeen intact zijn vanaf ongeveer 50 cm-mv.

4 Conclusies en Archeologische Verwachting

Op basis van de verzamelde gegevens uit het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen als volgt worden beantwoord:

- *Wat is de archeologische verwachting van het plangebied? Wat is de datering en het verwachte complextype van de verwachte archeologische waarden?*
Uit het plangebied is slechts één archeologische melding bekend, maar rondom liggen diverse clusters van vindplaatsen. Met name ten oosten en ten noordwesten van het plangebied bevinden. Daarentegen zijn er in de directe omgeving van het plangebied en in sommige gevallen aan de rand ervan enkele archeologische onderzoeken verricht waarbij geen archeologische indicatoren zijn gevonden. Op basis van de gegevens uit het bureauonderzoek kan de verwachting, net als op de gemeentelijke beleidskaart, als middelhoog ingeschaald worden, met name vanwege de nabijheid van een aantal vindplaatsen. Ter plaatse van recente verstoringen, voornamelijk het waterbassin en de gedempte watergang in het zuidwesten worden geen archeologische resten meer verwacht. De kans op archeologische resten is met name hoog voor vindplaatsen uit de IJzertijd en Romeinse tijd. Bij deze resten kan het zowel gaan om (agrarische) nederzettingen, maar ook om sporen van off-site activiteiten zoals agrarisch landgebruik. Op basis van de afwezigheid van bebouwing op historisch kaartmateriaal is de verwachting voor vindplaatsen uit de Middeleeuwen en Nieuwe Tijd laag. Indien in de ondergrond oude duinen voorkomen, kunnen hierop vindplaatsen uit het Neolithicum/Bronstijd worden verwacht. Indien uit deze perioden sporen worden aangetroffen, zal het voornamelijk gaan om sporen van agrarisch landgebruik en historische verkaveling.

³² Van der Zee 2017

³³ Verduin 2017

- Wat is de omvang en diepteligging van eventueel aanwezige archeologische resten? Zijn er bovengronds aanwijzingen voor archeologische waarden zichtbaar?*

Bovengronds zijn geen aanwijzingen voor archeologische resten zichtbaar. De omvang van een eventuele vindplaats is niet bekend, maar gezien de grootte van het plangebied is het goed mogelijk dat de vindplaats in zijn geheel binnen de begrenzing ervan ligt. In geval van ligging langs de randen, kan een vindplaats zich ook buiten het plangebied uitstrekken. Een vindplaats zal zich qua diepteligging bevinden in de top van de Gantel Laag, de exacte diepteligging van deze laag ten opzichte van het maaiveld kan op basis van booronderzoek in de nabije omgeving worden geschat op 50 tot 100 cm-mv. Een eventueel niveau uit het Neolithicum of de Bronstijd zal op minimaal 1,50 m-mv worden verwacht.
- Wat is de verwachte gaafheid en conserveringstoestand van de archeologische waarden, indien aanwezig? Welke artefacten kunnen worden verwacht en welke uiterlijke kenmerken hebben deze?*

Afhankelijk van de diepteligging ten opzichte van het maaiveld en de bestaande, recente verstoringen, zullen archeologische resten matig tot goed bewaard zijn gebleven. De conserveringstoestand zal, met name wanneer de vindplaats onder de grondwaterspiegel ligt, redelijk tot goed zijn, ook voor organisch materiaal. Er kunnen artefacten van o.a. aardewerk, bot, natuursteen, glas en metaal worden verwacht.

Indien sprake is van een vindplaats uit het Neolithicum of de Bronstijd, kunnen ook artefacten van vuursteen worden verwacht.
- Kan voor een bepaalde zone binnen het plangebied de kans op specifieke archeologische waarden worden bepaald?*

Nee, vooralsnog niet. Het gehele plangebied heeft min of meer een gelijke verwachting. Wel kan, daar waar verstoringen dieper dan 1 m-mv reiken, de verwachting voor archeologische sporen uit de periode IJzertijd en later naar laag worden bijgesteld.
- Kan iets gezegd worden over de eventuele verstoring van de bodem?*

Binnen het plangebied bevindt zich een groot waterbassin (in het zuidwesten), alsmede een gedempte watergang. Daar zal de bodem tot 1 à 2 m-mv verstoord zijn. Ter plaatse van de rijbaan van De Strijp, ter plaatse van woningen, bedrijfshallen en silo's kunnen zich ook diepere bodemverstoringen bevinden, maar de omvang daarvan is op dit moment nog niet bekend.
- In hoeverre worden eventueel aanwezige archeologische waarden bedreigd door de voorgenomen (graaf)werkzaamheden?*

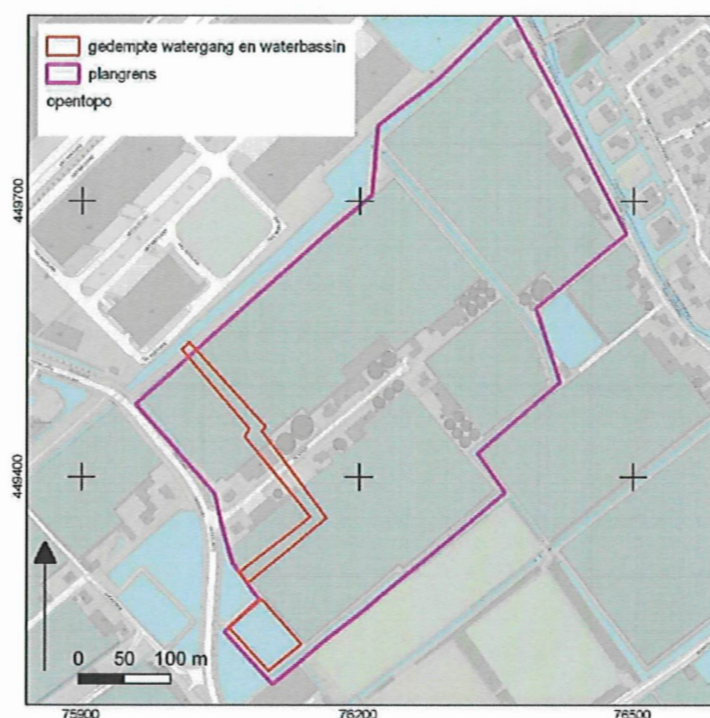
Nog niet bekend, dit is afhankelijk van het definitieve inrichtingsplan. Over het algemeen kan gesteld worden dat indien dieper dan 50 cm-mv wordt gegraven, er een kans bestaat dat eventueel aanwezige archeologische waarden worden verstoord. Dit kan overigens niet alleen bij graafwerkzaamheden t.b.v. nieuwbouw plaatsvinden, maar ook bij diepgaande sloopwerkzaamheden of bodemsaneringen.

5 Aanbeveling

Het wordt aangeraden om voorafgaand aan de ontwikkeling een inventariserend veldonderzoek uit te voeren, in eerste instantie in de vorm van een booronderzoek. Indien de ontwikkeling gefaseerd plaatsvindt, kan het onderzoek hierop aangepast worden en eveneens gefaseerd worden uitgevoerd. Het boorgrid kan per deelgebied worden aangepast aan de situatie of specifieke details van de ontwikkeling ter plaatse, maar als basis kan een grid van 30 x 35 meter worden aangehouden, wat neerkomt op ongeveer 10 boringen per hectare. Als boordiepte kan een minimum van 2 m-mv worden aangehouden, bij diepere geplande bodemverstoringen dient de diepte van de verstoring te worden aangehouden. Het wordt aangeraden elke tiende boring tot 4 m-mv door te zetten om een indruk te krijgen van de bodemopbouw in de diepere ondergrond. Indien er sprake blijkt van duin- of strandzand in de diepere ondergrond, wordt aangeraden de boringen tot daarin door te zetten.

Voorafgaand aan het booronderzoek dient een Plan van Aanpak te worden opgesteld. Het wordt geadviseerd om bovenstaand advies voor te leggen aan de bevoegde overheid, in dit geval de gemeente Westland.

Ter plaatse van het grote waterbassin in het zuidwesten is archeologisch onderzoek niet zinvol, omdat de bestaande verstoringen daar over een relatief grote oppervlakte al dieper reiken dan het potentiële archeologische niveau. Aanbevolen wordt dit deel van het plangebied vrij te geven.

Afbeelding 14. Locaties van gedempte sloot en waterbassin waar de bodem verstroord is.

Literatuur

- Baardewijk, D.J. & Zoolingen, R.J. van, 2016: Uithofslaan vindplaats 2, Inventariserend Veldonderzoek-proefsleuven. Haagse Archeologische Rapportage 1622, Den Haag.
- Beckers, I.S.J., 2021: Wateringsweg-Wenpad te Poeldijk (gemeente Westland). Een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek. ADC-rapport 5535, Amersfoort.
- Berg, J. M. van den, 2004: Inventariserend veldonderzoek (IVO) ten behoeve van de planontwikkeling voor bebouwing aan Verburghlaan-Arckelweg te Poeldijk, Zuid-Holland. ADC Rapport 313, Amersfoort.
- Berkel, G. van & K. Samplonius, 2006: Nederlandse plaatsnamen herkomst en historie.
- Besselsen, E.A., 2004: Een nederzetting uit de Romeinse Tijd te Poeldijk. Archeologisch onderzoek op vindplaats B. AAC-rapport 23, Amsterdam.
- Bult, E.J., Bruin, J. de & J.M. Groen, 2005: Poeldijk Wenzone, een bouwlocatie in de Westlandse Zoom. Delftse Archeologische Rapporten 50, Delft.
- Bult, E.J., Bruin, J. de & J.M. Groen, 2005: Poeldijk Westhof, een bouwlocatie in de Westlandse Zoom. Delftse Archeologische Rapporten 54, Delft.
- Bult, E.J., Bruin, J. de, Zijl, W & B. Penning, 2005: Vier bouwlocaties op het bedrijventerrein ABC Westland. Een Inventariserend Veldonderzoek. Delftse Archeologische Rapporten 48, Delft.
- Hessing, J.Q., & B. Jansen, 2021: Arckelweg, Poeldijk, gemeente Westland. Een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek. ADC-rapport 5489, Amersfoort.
- Kerkhof, M., 2012: Toelichting bij de archeologische beleidskaart van de gemeente Westland. Delftse Archeologische Notitie 20, Delft.
- Nales, T., 2018: Poeldijk, Kadeberbeteringen Wenpad en Arckelweg, Gemeente Westland (ZH). Een Inventariserend Veldonderzoek (verkennende en karterende fase). Transect-rapport 1785, Nieuwegein.
- Pasteels, L., 2021: Archeologische begeleiding in het plangebied Arckelweg te Poeldijk, gemeente Westland. Zuid-Nederlandse Archeologische Notities 996, Amsterdam.
- Pavlović, A., (red.), 2011: Archeologisch onderzoek aan de Uithofslaan, gemeente Den Haag. Deel 1: Sporen van bewoning uit de ijzertijd (vindplaats 6) en de Romeinse tijd (vindplaats 3). Haagse Archeologische Rapportage 1122, Den Haag.
- SIKB 2018: Bureauonderzoek, Protocol 4002, KNA versie 4.1. Gouda.
- Verboom-Jansen, M., 2018: Wateringen, Dijkversterking, gemeente Westland (ZH). Een archeologisch bureauonderzoek. Transect-rapport 1341, Nieuwegein.
- Verduin, J.T., 2017: Poeldijk, ABC Westland-kavel Troost, gemeente Westland. Een archeologische begeleiding. ADC-rapport 4518, Amersfoort.
- Vos, P., IJsselstijn, M., Jongma, S. en S. de Vries, 2017. Het ontstaan van Westland-Delfland, gebaseerd op paleo-landschappelijk onderzoek en getijsysteemkennis. Toelichting op de regionale paleo-landschappelijke kartering, uitgevoerd in het kader van het uitbrengen van de Atlas van het Westland. Delft Archeologische Rapporten nr. 130 (DAR 130).
- Zee, R.M. van, 2017: ABC Westland 514, Poeldijk. Een aanvullend verkennend booronderzoek. ADC-rapport 4398, Amersfoort.

Bronnen Kaarten en Overige bronnen (geraadpleegd in oktober en november 2021)

Alterra 2014: Bodemkaart van Nederland digitaal 1:50.000. Geraadpleegd in ARCHIS 3.0.

Alterra 2019: Geomorfologische kaart van Nederland digitaal 1:50.000. Geraadpleegd in ARCHIS 3.0.

Archis3: Archeologisch Informatie Systeem.

Bureau Militaire Verkenningen 1850-1950. Militair Topografische Kaarten, Bonnebladen, schaal 1:25.000. Geraadpleegd op <http://www.topotijdreis.nl>.

Kadastrale kaart 1811-1832: minuutplan Monster, Zuid Holland, sectie E, blad 02.

Kadaster 1950-2019. Topografische kaarten 1:25.000 van Nederland. Geraadpleegd op <http://www.topotijdreis.nl>

Kruikius, N. & J. Kruikius 1712: 't Hooge heemraedschap van Delflant met de alle steden, dorpen en ambachten, Alphen aan den Rijn.

Van Liere, J., 1948: Bodemkaart. Overzichtskaart van het Westland. Stichting voor Bodemkartering. Wageningen Holland.